

БЕОГРАД - На данашњи дан 1892. рођен је Јосип Броз Тито, дугогодишњи председник Југославије, на чијем челу се налазио 35 година. Тачан датум његовог рођења није познат, али је рођенданом сматран 25. мај 1892, што је прослављано у складу с јаким култом личности. Као аустроугарски војни обвезник учествовао је у Првом светском рату, између осталог и на српском фронту. Рањен је и заробљен у Русији 1915. У Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца дошао је крајем 1920. Године 1937. постао је генерални секретар КПЈ, после смењивања и стрељања Милана Горкића. Као вођа КПЈ предводио је у Другом светском рату Партизански покрет (Народноослободилачка војска). Из рата је изашао као легендарни вођа. Осим борбе против окупатора јединице под његовом командом спровеле су комунистичку револуцију, током и након рата. Одбио је Стаљинов притисак 1948, након чега је годинама добијао значајну помоћ од САД. Био је један је од оснивача Покрета несврставања, што је у тадашњим међународним околностима имало велики значај. У унутрашњој политици, оставио је устројство које је на крају разорило Југославију - устав из 1974. године.

Данас је четвртак, 25. мај, 145. дан 2023. До краја године има 220 дана.

1803 - Рођен амерички писац и филозоф Ралф Валдо Емерсон, оснивач "Клуба трансценденталиста". Као син пастора прихватио је свештенички позив, али га је доцније напустио. У књигама и предавањима изражавао је пантеистичку љубав према природи. Имао је романтичну визију социјалне правде, етичке исправности и одговорности. Дела: "Природа", "Огледи", "Узорни људи", "Вођ живота", "Друштво и усамљеност", "Поеме".

1804 - Постављена је прва ђумрукана (царинарница) Карађорђевој Србије, на Сави код Остружнице, о чему сведоче записи Петра Јокића, Карађорђевог буљубаше. Датум постављања прве царинарнице нововековне српске државе, прихваћен је као Дан царинске службе Србије.

1810 - У Рио де ла Плати (садашња Аргентина) почела је побуна против шпанског колонијалног режима и власт је преузела привремена влада. Тај дан је доцније прихваћен као Дан независности Аргентине, мада је сувереност формално проглашена тек у јулу 1816.

1856 - Рођен је француски маршал Луј Феликс Франсоа Франше Депере, истакнути војсковођа у Првом светском рату и почасни војвода Српске војске. У јуну 1918. преузео је врховну команду над савезничким снагама на Солунском фронту. Његова је била одлука да српска војска, као најзаинтересованији и најборбенији део савезничких снага на том ратишту, треба прва да крене у пробој фронта. Процена се показала тачном, пошто је српска војска, после заповести за пробој фронта, брзо поразила Бугаре и присилила их на капитулацију, а затим и аустријске и немачке трупе на том потезу, што је било одлучујуће за слом Централних сила и окончање Првог светског рата.

1873 - Умро је Константин Данил, један од највећих српских сликара 19. века, представник српског бидермајера. Стилom и техником близак бечким класицистима, израдио је низ иконостаса, међу којима су најзначајнији у Успенској цркви у Панчеву и у епархијској цркви у Темишвару, као и портрете, мртву природу, композиције. Достигао је право мајсторство као портретиста, испољавајући знатну уметничку снагу и племенитост колорита. Дела: "Госпођа Вајглинг", "Уметникова жена", "Госпођа Тетеша", "Првендар". За ремек дела српског сликарства сматрају се његов "Павле Кенгелац" као и "Свети Архангел Гаврило".

1887 - Рођен је Драгиша Брашован, српски архитекта. По окончању школовања у родном

Вршцу студирао је на Техничком факултету у Будимпешти где, после дипломирања 1912. ради у архитектонском атељеу "Тери и Погањ". У Београду је 1920. са М. Секулићем, основао пројектантски атеље "Архитект" а потом пројектантско предузеће "Д. Брашован" 1925. Аутор је бројних репрезентативних здања широм Србије, међу којима су најпознатија: Соколски дом у Зрењанину, 1924; црква у Орловату, 1927; Вила Генчић (данас Музеј Николе Тесле), Београд, 1929; Команда ваздухопловства, Земун, 1935; Палата Дунавске бановине, Нови Сад, 1935 - 1940; Палата Државне штампарије Краљевине Југославије (данас БИГЗ), Београд, 1940. Био је почасни члан Краљевског института британских архитеката од 1953. а за дописног члана САНУ изабран је 1961.

1889 - Рођен је руско амерички конструктор авиона и хеликоптера Игор Иванович Сикорски, један од најзначајнијих пионира авијације. Хеликоптер је конструисао још 1908, а 1913. први је изградио авион с више мотора. Његове велике летелице су га прославиле у Првом светском рату, посебно авион "Иља Муромец" с четири мотора по 55 коњских снага. После бољшевичке револуције емигрирао је у САД, где је наставио да израђује вишемоторне авионе, а изради хеликоптера се вратио 1939, усавшавајући их током Другог светског рата и после њега.

1911 - Председник Мексика Порфирио Дијаз дао је оставку после победе револуционарних снага над трупама владе у грађанском рату.

1922 - Рођен је италијански политичар Енрико Берлингуер, генерални секретар Комунистичке партије Италије од 1972. до смрти 1984, један од најистакнутијих поборника "еврокомунизма" (одустајање од идеје револуционарног доласка на власт и прихватање институција парламентаризма) и творац стратегије "историјског компромиса" с грађанским странкама, пре свега с демокришћанима, и "демократске алтернативе". У раној младости постао је комуниста и 1944. ухапшен је као секретар комунистичке омладине у родном Сасарију на Сардинији. У Централни комитет партије ушао је 1945, члан Политбироа постао је 1959, а заменик генералног секретара 1969. Као лидер партије потпуно је сузбио совјетски утицај у највећој комунистичкој партији на Западу.

1923 - Велика Британија је признала независност Трансјорданије под емиром Абдулахом. Истог дана 1946. новим споразумом признат је суверенитет те блискоисточне државе под називом Јордан с Абдулахом као краљем.

1929 - У Народном позоришту у Београду изведена је премијера "Госпође министарке" Бранислава Нушића у којој је насловну ролу тумачила Жанка Стокић, којој је Нушић унапред наменио улогу.

1944 - Под шифром "Коњички скок" немачке јединице под командом Ота Скорценија, који није учествовао непосредно у нападу, извршиле су ваздушни десант на Дрвар, у намери да униште Врховни штаб НОВ и ПОЈ. Варошица је жестоко бомбардована, потом су падобранске јединице извршиле десант а ка Дрвару су надирале јаке немачке снаге од Книна, Бихаћа, Бања Луке, Јајца и Ливна. Јединице око Врховног штаба, укључујући Шесту личку бригаду, која је у Дрвар стигла убрзаним маршем, пружиле су снажан отпор, нанеле падобранцима знатне губитке и омогућиле извлачење Врховног штаба, а Први пролетерски и Пети корпус пореметили су бочним ударима немачку операцију.

1962 - Умрла је српска сликарка Зора Петровић, професор Академије ликовних уметности у Београду, члан Српске академије наука и уметности. Сликаство је учила код Љубе Ивановића, Мила Милуновића и вајара Ђорђа Јовановића, потом усавршавала у Пешти и Паризу. Њена дела одишу снажним темпераментом и јаким колоритом. Претежно је сликала актове и жене из народа.

1963 - Самит афричких држава у Адис Абеби окончан је споразумом о оснивању Организације афричког јединства.

1969 - У Судану је државним ударом без проливања крви власт преузео пуковник Џафер Мухамед ел Нимеири, који је оборио демократски изабрану цивилну владу и одмах се прогласио генерал-мајором.

1979 - Једну од најтежих несрећа у историји цивилног ваздухопловства САД, приликом пада авиона типа ДЦ-10 на чикашки аеродром "О'Хара" пошто му је претходно отпао један мотор, није преживео нико од 273 особе, колико се налазило у летелици.

1983 - У пожарима који су захватили три брода на реци Нил у јужном Египту погинуло је више од 300 лица.

1991 - Током дводневног "ваздушног моста", Израелци су пребацили 15.000 етиопских Јевреја из Адис Абебе у Израел.

1993 - Резолуцијом 827 Савета безбедности УН основан је Хашки трибунал за бившу Југославију.

1995 - Четири часа пре истека ултиматума, којим је забрањено бомбардовањем уколико не престану борбе око Сарајева, НАТО авиони су бомбардовали ширу околину Пала.

1997 - Војска је војним ударом збацила цивилну владу Сијера Леонеа и принудила председника Ахмада Теџана Кабаха да напусти ту западноафричку земљу.

2010 - Умро је српски књижевник Ерих Кош, члан САНУ, преводилац, дипломата. Рођен је у Сарајеву 1913. а дипломирао је на Правном факултету у Београду 1935. Био је припадник НОП-а од 1941. Дела: "Досије Храбак", "У потрази за Месијом", "Писац говора", "Тај проклети занат списатељски", "Узгредне забелешке". 2014 - Умро је Војћех Јарузелски, председник Пољске, и челник војне управе у тој земљи 1981-1983. Генерал Јарузелски државним ударом дошао је на власт децембра 1981. како би смирио прилике у земљи суоченој с хаосом који је произвео опозициони синдикат Солидарност, чиме је предупредио вероватну совјетску војну интервенцију. Јарузелски је 1989. иницирао разговоре који су водили легализацији Солидарности и првим делимично слободним изборима у земљама совјетског блока.

2014 - Петро Порошенко изабран је за председника Украјине, освојивши у првом изборном кругу више од половине гласова. Порошенко, познат као "краљ чоколаде", представио је своју победу као показатељ сигурног пута те земље "ка Европи", односно као "уједињење Украјине"

(Танјуг)